

ONDERZOEKSOPZET

Restauratie van rijksmonumenten

Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland | augustus 2017

Inhoudsopgave

1. AANLEIDING EN ACHTERGROND	3
2. PROBLEEMSTELLING EN ONDERZOEKSVRAGEN	6
3. AFBAKENING	7
4. WERKWIJZE	8
5. BEOORDELINGSKADER	9
6. ORGANISATIE, RAPPORTAGE, PLANNING EN PROCEDURE.....	11

1. Aanleiding en achtergrond

Aanleiding

Met de eerste Monumentenwet uit 1961 is de rijksoverheid begonnen om gebouwen die van 'algemeen belang zijn vanwege hun schoonheid, betekenis voor de wetenschap of cultuurhistorische waarde' de status van rijksmonument toe te kennen.¹ Hierbij kan gedacht worden aan het Paleis op de Dam in Noord-Holland, het Kasteel Amerongen in Utrecht of het Sint Agathaklooster in Zuid-Holland.

Voor de zorg en instandhouding van deze monumenten is een wettelijk stelsel ontwikkeld, waarbij de overheid verplichtingen oplegt aan de eigenaar van het rijksmonument. Zo moet een eigenaar er voor zorgen dat het rijksmonument zodanig onderhouden wordt dat de instandhouding ervan gewaarborgd is. Bij het voldoen aan de verplichtingen op het gebied van onderhoud en restauratie kan de eigenaar financiële ondersteuning krijgen, onder andere in de vorm van restauratiesubsidies.²

Vanaf 2012 zijn de provincies verantwoordelijk geworden voor de verdeling van de middelen voor het restaureren van rijksmonumenten die geen woonhuizen zijn.³ Daarvoor lag deze verantwoordelijkheid bij het Rijk. Reden voor deze decentralisatie is dat provincies de financiële middelen meer gebiedsgericht kunnen inzetten dan de rijksoverheid. Via een verdeelsleutel ontvangen de provincies het voormalige rijksbudget van zo'n € 20 mln. per jaar. Dit vullen zij aan met eigen budget en met externe middelen.⁴ Voor het besteden van de middelen heeft vrijwel elke provincie een regeling opgesteld. Dit geldt niet voor de provincie Flevoland, vanwege het gering aantal rijksmonumenten in deze provincie.

Uit Tabel 1 blijkt dat de Randstedelijke provincies zo'n € 3 mln. per provincie per jaar beschikbaar hebben voor het restaureren van rijksmonumenten.

Tabel 1 Subsidieplafonds per provincie in 2016⁵

Provincie	Bedrag
Noord-Holland	€ 3 mln.
Utrecht	€ 3,3 mln.
Zuid-Holland	€ 2,8 mln.

Vijf jaar na dato acht de Rekenkamer het een goed moment om na te gaan hoe de provincies de middelen voor het restaureren van rijksmonumenten hebben ingezet. Bovendien speelt er een aantal interessante ontwikkelingen. Ten eerste zijn sinds het overgaan van de rijksmiddelen naar de provincies in 2012, verschillen tussen de provincies ontstaan in het beleid voor het restaureren van rijksmonumenten.⁶ Dit is een gevolg van het decentraliseren van de middelen naar de provincies en zou er toe kunnen leiden dat rijksmonumenten in de ene provincie beter behouden worden dan in een andere provincie.⁷ Een rekenkameronderzoek kan inzichtelijk maken wat de provincies van elkaar kunnen leren. Ten tweede lijken de restauratieachterstanden de afgelopen

¹ Ministerie van onderwijs, cultuur en wetenschap (2014/2015), memorie van toelichting erfgoedwet, p. 16

² Rijksdienst voor het cultureel erfgoed (2016), Instandhoudingsplicht rijksmonumenten, p. 6

³ IPO en staatsecretaris Cultuur (2012), Bestuurlijke afspraken over de restauratie van rijksmonumenten en het ruimtelijk beleid voor het erfgoed.

⁴ DSP (2014), Bestuurlijke afspraken restauratie rijksmonumenten en ruimtelijk beleid voor erfgoed, p. 6

⁵ De bedragen zijn gebaseerd op de specifieke subsidieregelingen voor het restaureren van de rijksmonumenten. Eventuele verhogingen van de plafonds gedurende het jaar zijn hierin niet meegenomen.

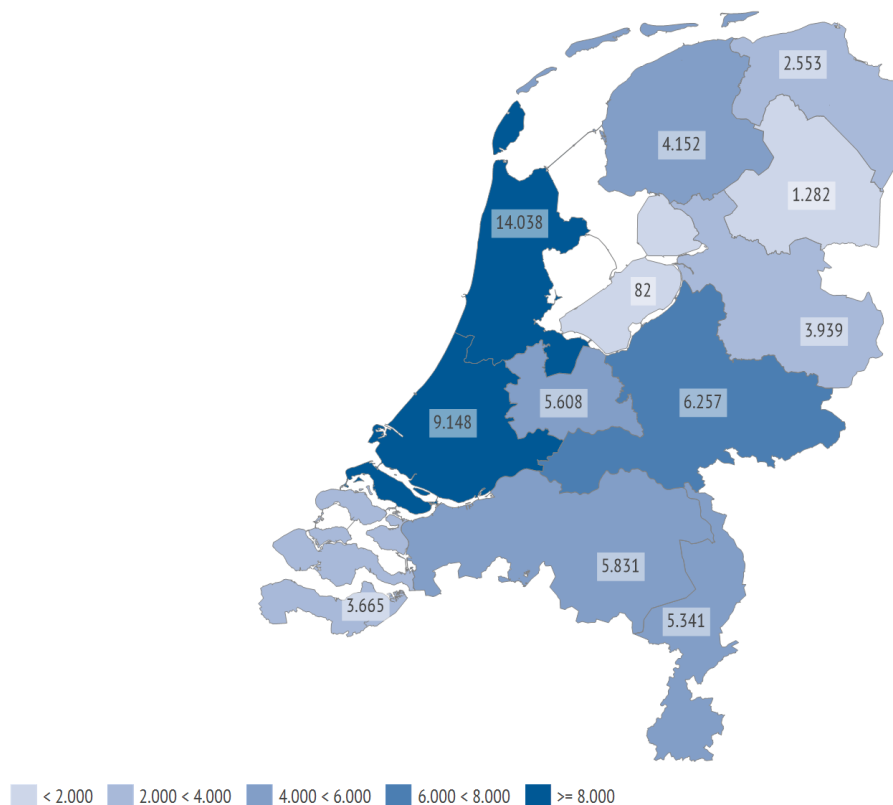
⁶ DSP (2014), Bestuurlijke afspraken restauratie rijksmonumenten en ruimtelijk beleid voor erfgoed, p. 36

⁷ DSP (2014), Bestuurlijke afspraken restauratie rijksmonumenten en ruimtelijk beleid voor erfgoed, p. 36

jaren toe te nemen, zo blijkt uit de erfgoedmonitoren die door de provincies zijn uitgevoerd in de periode 2014-2017. Tot slot berichtten landelijke media in juni 2016 dat de provincies veel meer geld nodig hebben voor de restauraties van rijksmonumenten.⁸ De € 20 mln. die de provincies jaarlijks van het Rijk ontvangen, zou onvoldoende zijn om de omvangrijke restauraties van de zogeheten kanjermonumenten, zoals de Domtoren in Utrecht, uit te voeren. De timing van dit rekenkameronderzoek is gunstig, omdat in 2018 de bestuurlijke afspraken tussen het Rijk en het IPO over onder andere de restauratiesubsidies worden herijkt.⁹ De resultaten van het onderzoek kunnen betrokken worden bij deze herijking.

Achtergrond

Nederland telt tegenwoordig zo'n 62.000 rijksmonumenten. In Figuur 1 is een overzicht opgenomen van de verdeling van het aantal rijksmonumenten over de provincies.¹⁰

Figuur 1 Aantal rijksmonumenten per provincie (peildatum juni 2017)

Uit de figuur blijkt dat de provincie Noord-Holland de meeste rijksmonumenten heeft (ruim 14.000). De provincie Flevoland heeft relatief weinig rijksmonumenten (82).

Het Rijk, de provincies en gemeenten zijn samen verantwoordelijk voor het behoud van het cultureel erfgoed, waaronder ook de rijksmonumenten vallen.¹¹ Voor de zorg en instandhouding van rijksmonumenten legt de overheid verplichtingen op aan de eigenaar van het rijksmonument. Zoals gezegd dient de eigenaar er o.a. voor te zorgen dat het rijksmonument zodanig onderhouden wordt, dat de instandhouding ervan gewaarborgd is.

⁸ O.a. Toonen, A. (2016), Rijksmonumenten genoeg, maar waar is het geld, in NRC van 26-06-2016

⁹ Om dubbel werk te voorkomen heeft er afstemming plaatsgevonden met het ministerie van OCW en het IPO.

¹⁰ Monumenten.nl (2017), www.monumenten.nl

¹¹ Ministerie van OCW (2014-2015), Memorie van toelichting erfgoedwet, p. 7

Financiële ondersteuning onderhoud en restauratie rijksmonumenten

Bij het voldoen aan de verplichtingen op het gebied van onderhoud en restauratie kan de eigenaar van een rijksmonument financiële ondersteuning krijgen (zie Tabel 2).

Tabel 2 Overzicht van financiële ondersteuning voor eigenaren van rijksmonumenten¹²

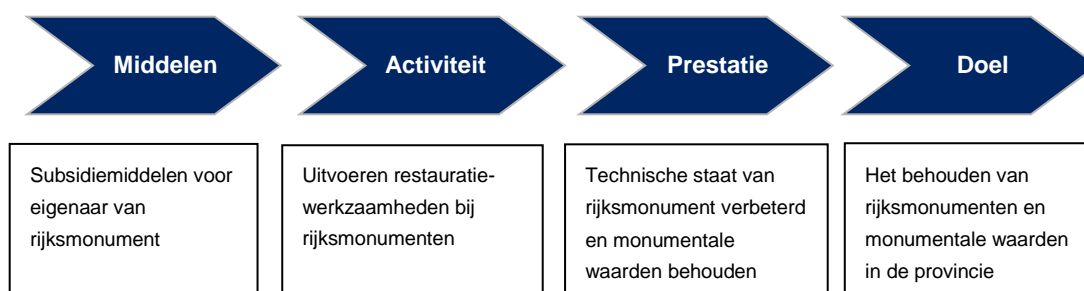
	Woonhuis	Geen woonhuis
Onderhoud	- Fiscale aftrek (via de Belastingdienst)	- Subsidieregeling instandhouding monumenten (SIM, via de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed ¹³)
Restauratie	- Lening met lage rente (via het Restauratiefonds)	- Lening met lage rente (via het Restauratiefonds) - Restauratiesubsidie (via de provincie)

De wijze van ondersteuning is afhankelijk van de functie van het rijksmonument. Voor monumenten met de functie van woonhuis is andere ondersteuning geregeld dan voor monumenten die niet als woning fungeren. Daarnaast is er voor het onderhouden van een rijksmonument andere ondersteuning dan voor het restaureren ervan. Onderhoud heeft betrekking op reguliere ingrepen om het monument en de monumentale waarden in stand te houden. Restauratie gaat pas spelen als de technische staat van het rijksmonument slecht of matig is en (regulier) onderhoud niet meer volstaat.

De provincie heeft een belangrijke rol bij het restaureren van rijksmonumenten die niet de functie van woonhuis vervullen. Vandaar dat we ons in dit rekenkameronderzoek richten op de provinciale subsidieregelingen voor het restaureren van deze rijksmonumenten.

Restauratiesubsidie voor rijksmonumenten niet zijnde woonhuis

De provinciale subsidieregelingen voor het restaureren van rijksmonumenten die geen woonhuis zijn, zijn bedoeld om de rijksmonumenten in de provincie te behouden. Dit wordt in onderstaande Figuur 2 verduidelijkt.

Figuur 2 Middelen, activiteit, prestatie en doel van de subsidieregeling

De middelen die de provincie met de subsidieregeling verstrekt zijn bedoeld om bij te dragen aan de kosten voor het uitvoeren van restauratiewerkzaamheden bij rijksmonumenten. Met deze middelen kan de eigenaar van het rijksmonument restauratiewerkzaamheden (laten) uitvoeren. Vaak gebeurt dit door restauratiebedrijven die gespecialiseerd zijn in het behouden van de monumentale waarden van het monument. Dit levert als prestatie op dat de technische staat van het rijksmonument is verbeterd en de monumentale waarden zijn behouden. Deze prestatie draagt vervolgens bij aan het doel van de provincie om de rijksmonumenten én hun monumentale waarden te behouden.

¹² Ministerie van OCW (2011), Brief aan de tweede kamer betreffende de restauratiemiddelen monumenten vanaf 2012, p. 3

¹³ Voorheen heette deze subsidieregeling BRIM (Besluit rijkssubsidiëring instandhouding monumenten)

Monumentale waarden

De restauratie van een rijksmonument is niet alleen gericht op het verbeteren van de bouwkundige staat van het monument, maar ook op het behouden van de monumentale waarden ervan.¹⁴ Deze monumentale waarden zijn gelegen in specifieke onderdelen van het monument. Voor het beoordelen van de monumentale waarden heeft de Rijksdienst voor het cultureel erfgoed (RCE) vijf criteria opgesteld.¹⁵ Om deze monumentale waarden te beschermen vindt de restauratie van rijksmonumenten onder strengere voorwaarden plaats dan de restauratie van niet beschermde gebouwen. Te denken valt bijvoorbeeld aan het vervangen van historische ramen en historisch glas. Vanwege onder meer hun zeldzaamheid, de karakteristieke oneffenheden in het glas en omdat zij bijdragen aan een authentieke beleving van de ouderdom, hebben zij monumentale waarde.¹⁶ De monumentale waarde zou verloren gaan, als de ramen zouden worden vervangen door moderne vensters.

Restauratieopgave

De restauratieopgave bestaat uit de rijksmonumenten die in een matige of slechte staat verkeren en dus gerestaureerd moeten worden om ze te behouden. Begin jaren 80 van de vorige eeuw bedroeg de restauratieopgave nog zo'n 40% van alle rijksmonumenten (het totale monumentenbestand).¹⁷ In 2010 wordt gesteld dat de restauratieopgave is teruggebracht naar de door het rijk gewenste 10%.¹⁸ Een restauratieopgave van 10% is volgens het Rijk gewenst, omdat hiermee wordt geborgd dat er voldoende werk is voor de restauratiebranche en dat de specifieke kennis en ervaring die nodig is bij restauraties kan worden behouden. De restauratieopgave lijkt op het eerste gezicht de afgelopen jaren weer te zijn toegenomen, want de erfgoedmonitoren die in de periode 2012-2017 door de provincies zijn uitgevoerd, geven aan dat de restauratieopgave boven de 10% ligt. Om de restauratieopgave rond het streven van het Rijk van 10% te houden, is het niet alleen van belang om te weten hoeveel monumenten gerestaureerd moeten worden. Ook is het van belang om te weten wat de te verwachte kosten van deze restauraties zullen zijn. Deze kosten kunnen, afhankelijk van het soort monument, sterk uiteenlopen.

2. Probleemstelling en onderzoeksvragen

Met dit onderzoek willen we nagaan of de provincie er na de decentralisatie in 2012 in slaagt om de rijksmonumenten te behouden via de subsidieregeling voor het restaureren van rijksmonumenten en welke verbeteringen daarbij mogelijk zijn (doeltreffendheid van beleid). Verder willen we de verschillen in opzet en uitvoering van de provinciale subsidieregelingen inzichtelijk maken en nagaan wat de provincies van elkaar kunnen leren. Het onderzoek wordt voor de provincies Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland uitgevoerd.

Centrale onderzoeksvraag

Slaagt de provincie er via de subsidieregeling in om de technische staat te verbeteren en de monumentale waarden te behouden van rijksmonumenten die gerestaureerd moeten worden? En wat zijn daarbij de succes- en faalfactoren?

¹⁴ RCE (2017), www.cultureelerfgoed.nl

¹⁵ Dit zijn cultuurhistorische waarden, architectonische en kunsthistorische waarden, de situationele en ensemblewaarden, de gaafheid en herkenbaarheid en de zeldzaamheid.

¹⁶ RCE (2012), Gids cultuurhistorie 21, Historische vensters isoleren, p. 3.

¹⁷ Ministerie van OCW (2011), Brief aan de tweede kamer betreffende de restauratiemiddelen monumenten vanaf 2012, p. 3

¹⁸ Tweede Kamer (2010) Cultuursubsidie 2009-2012: verslag van een schriftelijk overleg. p.2

De centrale onderzoeksvraag wordt beantwoord aan de hand van de volgende deelvragen. De uitwerking van de onderzoeksvragen en de wijze waarop deze beantwoord zullen worden, komen aan bod in paragraaf 4.

1. Hoe ontwikkelt de restauratieopgave van rijksmonumenten zich in de provincie?
2. Wat is het beleid van de provincie ten aanzien van het behouden van rijksmonumenten en wat is specifiek de kwaliteit van de subsidieregeling voor het restaureren van rijksmonumenten?
3. In welke mate zijn de beschikbare middelen voor het subsidiëren van de restauratiekosten van rijksmonumenten aangevraagd, verleend en vastgesteld?
4. Is met behulp van de subsidieregeling de technische staat van rijksmonumenten in de provincie verbeterd en zijn de monumentale waarden behouden?
5. Hoe gaat de provincie om met rijksmonumenten die in een slechte staat verkeren en waaraan geen subsidie is verstrekt?
6. Wat zijn de succes- en faalfactoren van de subsidieregeling voor het restaureren van rijksmonumenten in de provincie?

3. Afbakening

Dit onderzoek richt zich op:

- De subsidieregelingen voor het restaureren van rijksmonumenten niet zijnde woonhuizen in de provincies Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland.
- De succes- en faalfactoren van de subsidieregeling. Hiermee doelt de Rekenkamer op de belangrijkste oorzaken waarom de subsidieregeling al dan niet heeft bijgedragen aan het behouden van de rijksmonumenten in de provincie.
- De periode vanaf 2012 tot en met 2017, aangezien de provincies vanaf 2012 verantwoordelijk zijn geworden voor de restauratie van rijksmonumenten in hun provincie. Deze periode acht de Rekenkamer lang genoeg om relevante uitspraken te doen over de behaalde resultaten en doelbereiking van de provinciale subsidieregelingen.

Dit onderzoek richt zich niet op:

- Een beoordeling van de kwaliteit van beleidsdocumenten die als algemeen kader dienen voor de inzet van subsidies (zoals de cultuurnota van de provincie). Wel gaan we na in hoeverre de opzet van de subsidieregeling aansluit op beleidskeuzes uit deze kaderstellende documenten.
- De rechtmatigheid van de verstrekte subsidies. Mochten we problemen met betrekking tot de rechtmatigheid van subsidies tegenkomen, dan zullen we dit wel melden.
- Het reguliere onderhoud van rijksmonumenten, de rijksmonumenten met de functie van woonhuis en de provinciale en gemeentelijke monumenten, omdat hier andere (vaak niet-provinciale) regelingen voor gelden.
- Het beoordelen van het beleid voor herbestemming van rijksmonumenten. November 2016 hadden we het onderwerp herbestemming in combinatie met restauratie van rijksmonumenten aan de Programmaraad voorgelegd, die het onderwerp hoog geprioriteerd heeft. Vervolgens zijn we medio 2017 begonnen met een vooronderzoek om het onderwerp nader af te bakenen en te komen tot deze onderzoeksopzet. Op basis van het vooronderzoek hebben we het onderzoeksonderwerp gespecificeerd tot enkel restauratie van rijksmonumenten, aangezien de provinciale rol op het gebied van herbestemming nog niet is uitgekristalliseerd. De provincies hebben pas recentelijk beleid voor herbestemming opgesteld of zijn nog bezig met het opstellen ervan. Hierdoor is het nog te vroeg om concrete uitspraken te doen over de behaalde resultaten van dit beleid. Wel zullen we het onderwerp herbestemming meenemen in een beknopte beschrijving van het provinciale beleid met betrekking tot rijksmonumenten.

4. Werkwijze

In deze paragraaf wordt beschreven op welke wijze de beantwoording van de onderzoeksvragen zal plaatsvinden.

Vraag 1: Hoe ontwikkelt de restauratieopgave van rijksmonumenten zich in de provincie?

De beantwoording van deze vraag geeft een overzicht van de staat van de rijksmonumenten in de provincie vanaf 2012 tot en met 2017 (voor zover mogelijk). Daarbij maken we ook onderscheid tussen verschillende categorieën rijksmonumenten (zoals religieus en agrarisch erfgoed). Hiervoor zullen we erfgoedmonitorgegevens en (indien beschikbaar) aanvullende gegevens over de staat van de rijksmonumenten binnen de provincies raadplegen. Verder gaan we na hoe de provincie de restauratieopgave in de provincie bepaalt. Hierbij zullen we ons richten op zowel het aantal rijksmonumenten als de kosten voor het restaureren van deze rijksmonumenten.

Vraag 2: Wat is het beleid van de provincie ten aanzien van het behouden van rijksmonumenten en wat is de kwaliteit van de subsidieregeling voor het restaureren van rijksmonumenten?

De beantwoording van deze vraag bestaat uit een beschrijving van het beleid van de provincie ten aanzien van het behoud van rijksmonumenten. Daarnaast zal een oordeel worden gegeven of de opzet van de subsidieregeling concreet is en aansluit op de provinciale beleidskaders (zoals vastgelegd in een cultuurnota), de bestuurlijke afspraken met het Rijk uit 2012 en 2015 en de restauratieopgave. Voor het beantwoorden van deze vraag worden o.a. de subsidieregeling(-en) en de relevante aspecten uit de cultuurnota en de bestuurlijke afspraken tussen Rijk en IPO doorgenomen. Ook zullen we hierover gesprekken houden met de ambtelijke organisatie.

Vraag 3: In welke mate zijn de beschikbare middelen voor het subsidiëren van de restauratiekosten van rijksmonumenten aangevraagd, verleend en vastgesteld?

De beantwoording van deze vraag geeft een overzicht van de uitputting van het beschikbare budget voor de subsidieregeling. Ook wordt een beeld geschetst van de omvang van de aangevraagde, de verleende en de vastgestelde subsidies. Voor het beantwoorden van deze vraag zullen we met name monitoringsgegevens, beschikbare evaluaties en (Excel)overzichten van subsidieaanvragen analyseren. Daarnaast zullen we een selectie van de projectdossiers van de subsidieaanvragen doornemen. Ook zullen we hierbij een indruk geven van de uitvoeringskosten van de provincie en de administratieve lasten van de subsidieontvangers via gesprekken met de ambtelijke organisatie en enkele subsidieaanvragers.

Vraag 4: Is met behulp van de subsidieregeling de technische staat van rijksmonumenten in de provincie verbeterd en zijn de monumentale waarden behouden?

Beantwoording van deze vraag geeft een totaaloverzicht van de restauratieprojecten die met behulp van de regeling zijn uitgevoerd. Daarnaast zal een analyse van de resultaten van de gesubsidieerde projecten worden gemaakt, waarbij wordt nagegaan of de restauratieprojecten tot het gewenste resultaat hebben geleid en volgens planning zijn verlopen. Voor het beantwoorden van deze vraag zullen monitoringsgegevens en beschikbare evaluaties worden geraadpleegd. Ook worden verantwoordingsrapportages van de subsidieontvangers bij de provincie opgevraagd. Om een indruk te verkrijgen hoe de technische staat is verbeterd en de monumentale waarden zijn behouden, zullen interviews met experts op het gebied van het restaureren van rijksmonumenten worden gehouden. Ook zullen we interviews aangaan met de ambtelijke organisatie, enkele subsidieontvangers en met bedrijven die restauratiewerkzaamheden uitvoeren. Tevens gaan we na hoe de provincie zicht houdt op het behalen en behouden van de gewenste resultaten. Ten slotte willen we, indien mogelijk, veldonderzoek bij een selectie van de gerestaureerde rijksmonumenten verrichten.

Vraag 5: Hoe gaat de provincie om met rijksmonumenten die in een slechte staat verkeren en waaraan geen subsidie is verstrekt?

De beantwoording van deze vraag geeft een overzicht van het aantal afgewezen aanvragen en eventuele bezwaarschriften. Ook geeft het inzicht in de wijze waarop de provincie omgaat met de rijksmonumenten waarvoor de aanvraag is afgewezen, maar die wel gerestaureerd zouden moeten worden. Beantwoording vindt plaats door het houden van interviews met de ambtelijke organisatie en met een selectie van subsidieaanvragers waarvan de aanvraag is afgewezen. Ook zullen we, indien mogelijk, interviews houden met een selectie van eigenaren van rijksmonumenten die geen aanvraag hebben gedaan, maar waarvan het rijksmonument in slechte staat verkeert.

Vraag 6: Wat zijn de succes- en faalfactoren van de subsidieregeling voor het restaureren van rijksmonumenten in de provincie?

Aan de hand van de antwoorden op de voorgaande deelvragen wordt geanalyseerd wat de oorzaken zijn voor het wel of niet slagen van de regeling. Daarbij gaan we ook na welke belangrijke ontwikkelingen mogelijk van invloed zijn (geweest) op het uitvoeren van de restauraties en het behouden van rijksmonumenten. Ook zal de Rekenkamer de voortgangs- en verantwoordingsinformatie doornemen, die te vinden is in de provinciale jaarstukken, verantwoordings- en monitoringsrapportages en (tussentijdse) evaluaties van de regeling.

5. Beoordelingskader

De Rekenkamer hanteert voor het maken van haar bevindingen een beoordelingskader. Dit beoordelingskader is gebaseerd op onder andere de volgende informatie:

- Inzichten uit relevante vakliteratuur;
- Relevante rekenkameronderzoeken;
- De bestuurlijke afspraken tussen het Ministerie van OCW en het IPO uit 2012 en 2015.

In Tabel 3 is het voorlopige beoordelingskader opgenomen, waarbij een koppeling is gelegd met de onderzoeksvragen. Dit beoordelingskader zal bij de start van het onderzoek worden besproken met de ambtelijke organisatie.

Tabel 3 Voorlopige beoordelingskader

Deelvraag	Beoordelingscriteria
1 Hoe ontwikkelt de restauratieopgave van rijksmonumenten zich in de provincie?	<p>a. De provincie heeft inzicht in de technische staat van de rijksmonumenten in de provincie.</p> <p>b. De provincie heeft inzicht in de restauratieopgave van de rijksmonumenten in de provincie.</p>
2 Wat is het beleid van de provincie ten aanzien van het behouden van rijksmonumenten en wat is de kwaliteit van de subsidieregeling voor het restaureren van rijksmonumenten?	<p>a. De opzet van de subsidieregeling is concreet en vormt een logisch samenhangend geheel.</p> <p>b. De opzet van de subsidieregeling sluit aan op de restauratieopgave in de provincie.</p> <p>c. De opzet van de subsidieregeling sluit aan op het provinciaal monumentenzorgbeleid.</p> <p>d. De opzet van de subsidieregeling sluit aan op de bestuurlijke afspraken die in 2012 en 2015 zijn gemaakt met het Rijk.</p>
3 In welke mate zijn de beschikbare middelen voor het subsidiëren van de restauratiekosten van rijksmonumenten aangevraagd, verleend en vastgesteld?	De subsidieaanvragen, -verleningen en -vaststellingen liggen op schema.
4 Is met behulp van de subsidieregeling de technische staat van rijksmonumenten in de provincie verbeterd en zijn de monumentale waarden behouden?	<p>a. De technische staat van de gesubsidieerde rijksmonumenten is verbeterd.</p> <p>b. De monumentale waarden van de gesubsidieerde rijksmonumenten zijn behouden.</p> <p>c. De provincie gaat na of de restauratieprojecten tot het gewenste resultaat hebben geleid.</p>
5 Hoe gaat de provincie om met rijksmonumenten die in een slechte staat verkeren en waaraan geen subsidie is verstrekt?	De provincie heeft aandacht voor de rijksmonumenten in de provincie die in een slechte technische staat verkeren en waaraan geen subsidie is verstrekt.
6 Wat zijn de succes- en faalfactoren van de subsidieregeling voor het restaureren van rijksmonumenten in de provincie?	Geen beoordelingscriterium

6. Organisatie, rapportage, planning en procedure

Organisatie

Dit onderzoek zal worden uitgevoerd door:

- dr. Annalies Teernstra (onderzoeker);
- Harm Rienks MSc (onderzoeker);
- drs. Steven van Oostveen (projectleider).

Rapportage, planning & procedure

In Tabel 4 is de planning op hoofdlijnen opgenomen voor het uitvoeren van het onderzoek.

Tabel 4 Planning onderzoek

Fase	Planning	Product
Onderzoek	Augustus - December 2017	Concept Nota van bevindingen
Wederhoor, feitelijk	Januari 2018	Nota van bevindingen
Wederhoor, bestuurlijk	Februari 2018	Bestuurlijke nota
Publicatie	Maart 2018	Eindrapport + 5-minutenversie
Behandeling	Vanaf maart 2018	Presentatie + behandeling

De Rekenkamer stelt een rapport op waarin de bevindingen staan uitgeschreven. Deze concept Nota van bevindingen zal bij de ambtelijke organisatie worden voorgelegd voor feitelijk wederhoor. Na ontvangst van de feitelijke reactie wordt de Bestuurlijke nota opgesteld. De nota bevat de conclusies en aanbevelingen inclusief een provincievergelijking. De Bestuurlijke nota zal aan GS worden voorgelegd voor bestuurlijk wederhoor. Voorafgaand aan het bestuurlijk wederhoor vindt over de resultaten van het onderzoek eventueel een gesprek plaats met de verantwoordelijk gedeputeerde. De Bestuurlijke nota, de reactie van GS en het nawoord van de Rekenkamer vormen samen het eindrapport. Het streven is om het rapport in maart 2018 te publiceren. Daarna kan behandeling in PS plaatsvinden.

Slotopmerkingen

- Deze onderzoeksopzet is opgesteld op basis van een globale verkenning van het onderwerp. Op basis van het verzamelde onderzoeksmateriaal kan de aanpak gedurende het onderzoek worden bijgesteld. Indien dit naar het oordeel van de Randstedelijke Rekenkamer tot majeure aanpassingen van de opzet leidt, wordt dit schriftelijk kenbaar gemaakt.
- De Rekenkamer deelt aan PS en GS alle opmerkingen en bedenkingen mee die zij naar aanleiding van haar bevindingen van belang acht. Ook als dit niet expliciet onderdeel is van de onderzoeksopzet.
- Voor de uitvoering van het onderzoek is het van belang dat wij inzage hebben in alle relevante stukken waarover de provincie beschikt.

| Colofon |

Randstedelijke Rekenkamer

Teleportboulevard 110

1043 EJ Amsterdam

020 – 58 18 585

info@randstedelijke-rekenkamer.nl

www.randstedelijke-rekenkamer.nl

Volg ons op twitter via: [@rekenrandstad](https://twitter.com/rekenrandstad)